

6. Мамаєва Є. Т. Рекультивация міських земель, порушених будівництвом на Уралі / Є. Т. Мамаєва // Екологічні аспекти оптимізації техногенних ландшафтів. – Свердловськ: УНЦ АН СРСР, 1984 – С. 57 - 62.
7. Саймондс Джон Ормсби. Ландшафт и архитектура / Джон Ормсби Саймондс // – М: Изд-во литературы по строительству, 1965 г., 193 с.
8. Сухова С.В. Многофункциональные городские объекты на историко-промышленных территориях (на примере центральной части г. Нижний Тагил Свердловской области) / С. В. Сухова, Н. А. Усик // [Электронный ресурс]: – Режим доступа: http://archvuz.ru/2010_22/49.
9. Щербань В. К. Ландшафт и архитектура города / В. К. Щербань // — К. : Будівельник, 1987. — 87 с.

Аннотация

В статье определяются пять основных принципов архитектурно-планировочной организации общественных зданий и сооружений, сформированных на территории рекультивированных карьеров.

Ключевые слова: принцип, антропогенная среда, карьер.

Abstract

This article presents five basic principles of civil buildings and structures that formed on the territory of reclaimed quarries architectural –planning organization.

Keywords: principle, the built environment, the quarry.

УДК 725.8.012 (045)

А. В. Хмельницька

аспірантка кафедри АПЦБіС,

Київський національний університет будівництва і архітектури

МІСЦЕ КУЛЬТУРНО-ВИДОВИЩНИХ ЦЕНТРІВ В СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ АРХІТЕКТУРНІЙ ТИПОЛОГІЇ

Анотація: в статті розглядаються культурно-видовищні центри, як перспективний тип сучасних закладів культури, їх основні структурні елементи, проведено порівняльний аналіз діючих нормативних документів України і РФ, а також наукових і інших джерел з метою визначення місця культурно-видовищних центрів в сучасній зарубіжній і архітектурній типології.

Ключові слова: громадські будівлі, заклади культури, культурно-видовищні центри, архітектурна типологія

Актуальність проблеми.

Поступальні якісні зміни в сучасному українському суспільстві і, як наслідок, активізація культурних процесів, зростання попиту населення на доступ до різноманітних культурних благ, задоволення потреб різних соціально-демографічних груп потребують відповідних змін не лише у мережі існуючих закладів культури, а і в самій моделі культурного центру.[5]

Стан існуючої мережі закладів культури є незадовільним через низку причин (недофінансування з бюджетів різних рівнів, слабка розвиненість механізмів спонсорської і меценатської підтримки, неефективний менеджмент у сфері культури і конкретно у закладах культури, неналагодженість взаємозв'язків між владою, бізнесом і закладами культури і ін.) і вимагає серйозного реформування. Так, існуючий державний сектор закладів культури не в змозі задовольнити попит населення, водночас в світовому зарубіжному досвіді, а також на прикладі досвіду РФ знаходимо підтвердження успішній діяльності (в тому числі економічної) культурно-видовищних центрів і їх мережі.

Мета роботи.

Виявити основні структурні елементи культурно-видовищних центрів, як нового перспективного типу культурно-видовищних і дозвіллевих будівель, проаналізувавши нормативні і наукові джерела, визначити місце досліджуваних об'єктів в сучасній архітектурній типології, провести порівняльний аналіз чинних нормативних документів – вітчизняних і зарубіжних (на прикладі РФ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Загальнотеоретичними питаннями і питаннями проектування культурно-видовищних будівель, а також концертних залів займалися такі російські науковці, як В.І.Александров, О.В.Анісімов, Ю.П.Гнедовський. В науковій роботі В.С.Атанова [14] дані пропозиції по проектуванню будівель культурних центрів з гнучкою об'ємно-планувальною структурою станом на кінець 80-х рр. Об'ємне, комплексне дослідження І.Д.Рябишевої і ін.[11] в рамках серії «Архітектору-проектувальнику» по питанням проектування концертних залів донедавна було єдиним. Оновлені вимоги висвітлені в нових російських «Рекомендаціях...»[10], що вийшли в розвиток і доповнення до територіальних нормативних документів [9].

Питаннями типології закладів культури займалися відомі українські вчені і дослідники, такі як: М. Р. Савченко, П. П. Безрідний, Г. В. Зенькович, В. В. Куцевич [5], В. І. Проскуряков [6], Н. Г. Зенькович, О. П. Чижевський, С. М. Лінда [4].

Аналіз останніх публікацій показує необхідність досліджень у виявленні перспективних типів культурно-видовищних закладів.

Основна частина.

Архітектурна типологія будівель і споруд має на меті систематизацію і розробку принципів формування типів будівель з урахуванням їх бажаних рис і характеристик. Основні логічні форми, що використовуються типологією, як науковим методом – класифікація (встановлення зв'язків між класами об'єктів), типологізація (визначення номенклатури типів і видів будівель). Також вона розкриває різноманітний спектр вимог до будівель, встановлює основні параметри норм проектування, складу, розмірів приміщень, взаємозв'язок з технологічним оснащенням. [12] Однією з головних задач архітектурної типології є визначення тенденцій і перспектив вдосконалення та появи нових типів будівель і споруд.

В умовах сучасного розвитку суспільства і наявних в ньому культурних трансформацій, зростання і диференціації попиту на культурні блага відповідно у різних соціальних груп населення, а також фізично і морально застарілої існуючої інфраструктури закладів культури [5,6,14] – виникає питання про створення сучасних різноманітних культурно-видовищних закладів нових типів. Ця думка підтверджена і у дослідженнях провідних радянських вчених. Так, ще у наукових розробках А.В.Анісімова [13] кінця 80-х рр. йдеться про необхідність створення комплексної системи театральнo-видовищного обслуговування і вияві життєздатних типів відповідних будівель – і пропонується створення нового театральнo-видовищного центру для м. Москви. Однак, орієнтованість виключно на видовищні функції – включення в структуру великих театральних, концертних, філармонічних залів, балетного театру і камерної опери загальною місткістю не більше 12 000 чоловік у сучасних умовах призведе до нерентабельності подібних закладів.

Одним з перспективних типів нових закладів культури можуть бути культурно-видовищні центри, що почали складатися в окрему функціональну модель з 70-х рр. ХХ-го ст. Наприклад, в дослідженнях В.С.Атанова йдеться мова про те, що «склалася функціональна структура культурних центрів, котра включає видовищні міроприємства (ведуча функція), гурткову роботу, організацію виставок, ідеологічну і виховну роботу». [14] Автором виведено декілька типів таких культурних центрів (з його основних робіт), що складаються з наступних елементів різної місткості: великого і малого залів, танцювального залу, кафе, клубних кімнат. Однак, майже за 30 років ця модель є застарілою і з точки зору потреб сучасного суспільства, і з точки зору практики ефективної діяльності, а також розвитку технологій, що є невід'ємною складовою частиною, інтегрованою в сучасну архітектуру.

Виходячи з проведеного автором статті аналізу культурно-видовищних центрів в порівнянні з вищезгаданою моделлю культурних центрів, основною

функцією залишається видовищна функція, однак з функціональною диференціацією залів, приміщення для «гурткової, ідеологічної і виховної роботи» – клубні кімнати – трансформувалися в аудиторії, універсальні приміщення, конференц-зали. Функція організації експозиції доповнилася і потребує розширеного складу приміщень для можливості самостійного ознайомлення з експозицією.

Спираючись на дослідження світового досвіду проектування, основним формуючим ядром таких культурно-видовищних центрів є один або декілька залів одного або різних видів концертної діяльності з включенням до складу центру музеїв, галерей, бібліотек, відеотек, а також конференц-залів, ресторанів, кафе.

Для визначення місця культурно-видовищних центрів в архітектурній типології необхідно проаналізувати чинні нормативні документи. Так, класифікація громадських споруд, до яких вони відносяться, здійснюється за «Державним класифікатором будівель і споруд» [1] та ДБН В.2.2-9-2009 «Громадські будівлі і споруди» [2]. Вимоги до проектування культурно-видовищних закладів викладені в ДБН В.2.2-16-2005 «Будинки і споруди. Культурно-видовищні та дозвілєві заклади». [3]

За переліком видів громадських будівель і споруд, наведеному в ДБН В.2.2-9-2009 [2] культурно-видовищні центри різної місткості відносяться до групи «Будинки культурно-видовищних, закладів дозвілля та культових закладів», а точніше – до підгруп «Будинки дозвілля (клуби, центри культури і дозвілля та ін.)» і «Видовищні будинки (театри, концертні зали, кінотеатри, цирку та ін.)». В більш крупних культурно-видовищних центрах з доданням приміщення музеїв і бібліотек, що переносить їх в групу «Багатофункціональних будинків..».

В «Державному класифікаторі..» наведені основна функція (видовищна) лежить в межах класу 1261 «Будівлі для видовищних центрів», додаткові – в межах підкласу 1262 «Музеї і бібліотеки». ДБН В.2.2-16-2005 [3], введений на заміну ВСН 45-86, поширюється на проектування однозальних і багатозальних будинків та споруд культурно-видовищних та дозвілєвих закладів в складі:

- кінотеатрів цілорічної та сезонної дії з кіно– та відеозалами, а також відеокомплексів;
- театрів драматичних, музично-драматичних, музичної комедії, опери та балету;
- клубів, центрів дозвілля. [3]

Водночас, норми не поширюються на проектування культурно-видовищних та дозвілєвих закладів місткістю понад 1500 місць для глядачів, спеціалізовані театри і кінотеатри, які подекуди є складовими частинами культурно-

видовищних центрів. В чинних нормативних документах також наведена класифікація кінотеатрів і театрів, проте в порівнянні з російськими нормами, не наведена класифікація глядацьких залів, як складової частини демонстраційного комплексу. В загальних вимогах до всіх культурно-видовищних закладів наведені основні функціональні комплексні групи приміщень, такі як: приміщення комплексу для глядачів; приміщення демонстраційного комплексу; приміщення, що обслуговують сцену (естраду); приміщення для творчого і технічного персоналу, склади; адміністративно-господарські приміщення; виробничі приміщення; приміщення клубного комплексу. [3]

Аналізуючи чинні нормативні документи близького зарубіжжя на прикладі РФ, що поширюються на проектування культурно-видовищні заклади, слід зазначити що загальні вимоги дані відповідно в СНиП 31-06-2009 «Общественные здания и сооружения. Актуализированная редакция СНиП 2.08.02-89*» [7] і СП 118.13330.2012. «Общественные здания и сооружения. Актуализированная редакция СНиП 31-06-2009». [8] СП 118.13330.2012 в свою чергу це «свод правил – документ в области стандартизации, в котором содержатся технические правила и (или) описание процессов проектирования (включая изыскания), производства, строительства, монтажа, наладки, эксплуатации, хранения, перевозки, реализации и утилизации продукции и который применяется на добровольной основе в целях соблюдения требований технических регламентов»[16].

Так, за приведеним в зазначених документах переліком, виділяють два окремі підкласи – «Будівлі і приміщення культурно-просвітницького призначення і релігійних організацій» та «Видовищні і дозвіллево-розважальні заклади», які в свою чергу відносяться до класу «Споруди, будівлі і приміщення для культурно-дозвіллевої діяльності населення і релігійних обрядів».

Слід звернути увагу на те, що в системі російських чинних нормативних документів здійснена пожежно-технічна класифікація будівель і пожежних відсіків згідно Федерального закону від 22 липня 2008 г. № 123-ФЗ «Технический регламент о требованиях пожарной безопасности». Так, громадські будівлі і споруди різного функціонального призначення поділяються на класи функціональної пожежної безпеки, до яких висуваються свої вимоги по ступеням вогнестійкості.[7, 8]

Порівнюючи основні вимоги українських і російських нормативних документів, суттєвими є розбіжності в показниках, що є визначальними для глядацьких залів. Так, в українських нормах [3] визначається площа залу (м²) на 1 місце, тоді як в російських нормативах [7, 8] на одне місце даний показник

визначеного об'єму (м³). Подальший аналіз норм РФ, а також відсутність відповідних посилань в переліку нормативних документів, вказує на викладення основних вимог до залів, кінотеатрів і т.д. в структурі СНиП 31-06-2009 «Общественные здания и сооружения». Однак, вимоги до проектування культурно-видовищних закладів викладені в територіальних нормах для м. Москви [9] (на основі ВСН 45-86) і у рекомендаціях, по проектуванню концертних залів [10], розроблених на основі попередніх наукових досліджень [11].

Згідно МГСН 4.17-98 [9] місткість і тип культурно-видовищного закладу визначається завданням на проектування з урахуванням потреб міста в різних формах і видах культурного обслуговування. Цікавим є принцип нормування культурно-видовищних закладів в даному документі, згідно якого визначений «...переход к индивидуализированному типологическому разнообразию современных культурно-зрелищных зданий и комплексов в отличие от традиционной типологии объектов культуры с жестко регламентированным составом. Этим определяются принятые в настоящих нормах условия нормирования требований по основным технологическим единицам».[9] Визначеними технологічними одиницями є комплекси і групи приміщень (для українських норм), тільки їх виділено значно більше (17 проти 6 в вітчизняних документах). Наприклад, окремо виділені приміщення музейно-експозиційного комплексу, приміщення бібліотек, приміщення відеотек, медично-оздоровчого призначення, а також інші [9]. Однак, незважаючи на відмежування від традиційної типології, в нормативній літературі дається номенклатура рекомендованих клубів для м. Москви, які поділяються на дозвіллі, профільні і клубні блоки – з поділом відповідних груп на типи з зазначеними групами приміщень, а також надана класифікація глядацьких залів, що свідчить про недостатність наукових досліджень в сфері виявлення нових типів культурно-видовищних закладів і їх аналізу.

Суттєво перспективним, на думку автора, є те, що в аналізованих нормах [9, 10] всі культурно-видовищні заклади розподілені на 3 групи за рівнем комфорту, що відображається відповідно в наборі послуг, складі і параметрах приміщень, а також оснащенні технологічним обладнанням. Відповідні рівні комфорту це: 3 – загальноприйнята норма, 2 – підвищений рівень, 1 – найвищий рівень комфорту.

Висновки.

В статті розглянуті основні питання архітектурної типології сучасних культурно-видовищних закладів, а саме – розгляд перспективних і створення нових типів закладів культури з огляду на нові соціально-економічні обставини і світову практику. Розглянуті культурно-видовищні центри як перспективний

тип закладів культури на сьогоднішній день, його основні функціональні елементи, а також їх місце в архітектурній типології на основі аналізу чинних вітчизняних і зарубіжних нормативних документів в сфері будівництва.

Проведено порівняльний аналіз українських і російських норм у сфері проектування культурно-видовищних закладів, в результаті чого виявлений ряд відмінностей. Так, в українських нормах проведено узагальнення типів і видів сформованих культурно-видовищних закладів (спеціалізовані і нові типи і заклади потребують завдання на проектування і додаткових наукових розробок), тоді як в територіальних російських наведені вимоги до окремих функціональних елементів, дані відповідні переліки приміщень основних технологічних одиниць за рівнем комфорту, що більше підходить для проектування нових типів культурно-видовищних закладів. Водночас, наведена номенклатура клубів для м. Москви, а для інших, перспективних, типів закладів культури класифікацій не наведено, що може свідчити про недостатність наукових досліджень.

Перспективами подальших досліджень, з урахуванням аналізу норм і окресленої недостатності наукових розробок, є визначення перспективних типів культурно-видовищних центрів, складу приміщень для різних типів з урахуванням кількості населення, що обслуговується, можливості диференційованого надання послуг відповідно для різних соціальних верств населення, а також з наданням рекомендацій по забезпеченню різних рівнів комфорту.

Список використаних джерел

1. ДК 018-2000 «Державний класифікатор будівель та споруд». – К.: Держстандарт України, 2000.
2. ДБН В.2.2-9-2009 «Будинки і споруди. Громадські будинки і споруди. Основні положення» – К.: Мінрегіонбуд України, 2009.
3. ДБН В.2.2-16-2005 «Будинки і споруди. Культурно-видовищні та дозвілєві заклади» – К.: Держбуд України, 2005.
4. Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд: Навч. Посібник. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 608 с. – ISBN 978-966-553-878-3.
5. Куцевич В. В. Реформування архітектурно-методологічної бази проектування об'єктів соціокультурного призначення в сучасних умовах України: Автореф. дис. д-ра архітектури: 18.00.02 / Куцевич В.В. – КНУБіА - К., 2004. - 34 с.
6. Проскураков В.І. Принципи розвитку архітектурної типології українського театру: Автореф. дис. д-ра архітектури: 18.00.02 / Проскураков В. І. – КНУБіА – К., 2002. – 35 с.
7. СНиП 31-06-2009. Общественные здания и сооружения. Актуализированная редакция СНиП 2.08.02-89*. – М., Минрегион России, 2009.

8. СП 118.13330.2012. Общественные здания и сооружения. Актуализированная редакция СНиП 31-06-2009. – М., 2012.
9. ТСН 31-317-99 (МГСН 4.17-98) Культурно-зрелищные учреждения. – М.: Правительство Москвы, 1998.
10. Рекомендации по проектированию концертных залов – М.: Правительство москвы, Москомархитектура, 2004.
11. Концертные залы: Серия «Архитектору- проектировщику»/ Рябышева И. Д., Видгольц О. М., Гаклина В. Д. [и др.]– М., Стройиздат, 1975. – 152 с., ил.
12. Змеул С.Г., Маханько Б.А. Архитектурная типология зданий и сооружений: Учеб. Для вузов: / Змеул С.Г., Маханько Б.А. Издание стереотипное. – М.: Архитектура - С, 2004. – 240с., ил. – ISBN 5-9647-0050-0.
13. Анисимов А.В. Формирование системы театрально-зрелищных зданий крупнейших городов (на примере Москвы): Автореф. дис. д-ра архитектуры: 18.00.02 / Анисимов А.В.– Моск. Ордена труд. Знам. Арх.-ный институт.–М., 1988. – 25 с.
14. Атанов В.С. Принципы проектирования зданий культурных центров с гибкой планировочной структурой: Автореф. дис. к-та архитектуры: 18.00.02 / Атанов В. С. – Моск. Ордена труд. Знам. Арх.-ный институт. –М., 1987. – 25 с.
15. Федеральный закон от 27 декабря 2002 г. N 184-ФЗ "Федеральный закон РФ "О техническом регулировании" – М., 2002.

Аннотация

В статье рассматриваются культурно-зрелищные центры, как перспективный тип современных учреждений культуры, их основные структурные элементы, проведен сравнительный анализ действующих нормативных документов Украины и РФ, а также научных и других первоисточников с целью определения места культурно-зрелищных центров в современной зарубежной и украинской архитектурной типологии.

Ключевые слова: общественные здания, учреждения культуры, культурно-зрелищные центры, архитектурная типология

Annotation

The article is considering cultural and performing arts centers, as perspective type of modern cultural institutions, and considering the main structural elements of these centers. The comparative analysis of valid Ukrainian and Russian building codes and scientific original sources was implemented to determine the place of cultural and performing arts centers in current foreign and Ukrainian architectural typology.

Keywords: public buildings and works, cultural institutions, cultural and performing arts centers, architectural typology.